

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ОХТИРСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ

КУРСОВА РОБОТА

З дисципліни “Підприємницька діяльність”

на тему: Економічне обґрунтування діяльності
фермерського господарства «AgroNova»

Виконала: студентка III курсу, 36 групи
галузі знань 07 Управління та адміністрування
спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
Оксана ІВАХНОВА

Керівник - викладач
Анна КОГУТ
Оцінка за національною шкалою

Члени комісії

(підпис) Любов ПРОГОННА

(підпис) Зульфія РУДИЧЕНКО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ОХТИРСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

Відділення Будівництва, економіки та фінансових технологій
Циклова комісія економічних спеціальностей
Освітньо-кваліфікаційний рівень фаховий молодший бакалавр
Шифр та найменування галузі знань 07 Управління та адміністрування
Освітньо-професійна програма Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова ЦК економічних спеціальностей
_____ Анна КОГУТ
«_____» _____ 2026 р

ЗАВДАННЯ
на курсову роботу з дисципліни
„Підприємницька діяльність”
студентці 3 курсу 36 групи
Оксані ІВАХНОВІЙ

Тема роботи: Економічне обґрунтування діяльності фермерського господарства «AgroNova»

Вихідні дані:

1. Земельна площа – 160 га ріллі:
 - а) 40 га ріллі – у власності фермерського господарства
 - б) 120 га ріллі – у користуванні фермерським господарством
2. Сільськогосподарські культури для вирощування:
 - а) Озиме жито;
 - б) Соняшник;
 - в) Ріпак;
 - г) Картопля;
3. Грошова оцінка 1 га ріллі - 28000 грн.
4. Годинна тарифна ставка 61,12 грн
5. Орендна плата 5%.
6. Умови одержання кредиту
 - а) Період кредитування 12 місяців;
 - б) Процентна ставка (річних) 30%.

Дата видачі завдання «_____» _____ 2026 р.

Керівник курсової роботи _____ Анна КОГУТ

Завдання до виконання прийняв студент «_____» _____ 2026 р.

Студент (ка) _____

Розглянуто і схвалено на засіданні ЦК економічних спеціальностей
Протокол № _____ від _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГАЛУЗІ.....	5
1.1 Бізнес-план та основні етапи його формування	
1.2. Умови формування бізнес-плану з урахуванням специфіки галузі виробництва	
1.3. Правове регулювання процесу розробки бізнес-плану	
2. РОЗРОБКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ.....	12
2.1 . Короткий опис підприємницького проекту	
2.2 Опис підприємства	
2.3 Опис продукції та ринку	
2.4 Управління та організація виробництва	
2.5 План виробництва	
2.6. План маркетингу	
2.7. Фінансовий план	
2.8 Ризик і шляхи його зниження	
3. ОХОРОНА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	37
3.1 Загальні положення	
3.2 Безпека польових робіт під час воєнного стану	
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42

ВСТУП

Належне створення, а в подальшому функціонування та розвиток кожного суб'єкта підприємницької діяльності, потребує детального планування, дієвим інструментом якого виступає процес бізнес-планування. Особливо при започаткуванні нового напрямку, виду економічної діяльності чи створенні стратегічного підрозділу суб'єкта бізнесу важливе значення відводиться розробці бізнес-плану як детального попереднього аналізу та прогнозу перспектив підприємницького проекту. Особливо важливим є бізнес планування підприємницької діяльності на сучасному етапі розвитку економіки, адже об'єктивно посилюється потреба в більш детальному та комплексному впровадженні сучасних елементів планування задля забезпечення життєздатності та планової конкурентоспроможності бізнесу.

Бізнес-план – це письмовий документ, в якому сформульована сутність підприємницької ідеї, відображені засоби її реалізації, термін окупності та приріст авансованого капіталу (цінностей) з урахуванням ринкових, товарних, виробничих, організаційних, фінансових, управлінських та інших факторів, можливих ризиків, результатів, наслідків та перспектив.

Бізнес-план охоплює практично всі функціональні напрями суб'єкта господарювання, починаючи від детального опису технології бізнес-проекту і закінчуючи ґрунтовними фінансовими розрахунками ефективності підприємницької діяльності. Тому його розробка і контроль реалізації значно сприяє як підвищенню ефективності, так і зниженню ризиків у започаткуванні нових напрямів підприємницької діяльності.

Мета написання бізнес-плану - виявлення сильних та слабких сторін фірми; конкретизація стратегії розвитку через систему кількісних і якісних показників; забезпечення підтримки інвесторів та акціонерів; зниження ризиків підприємницької діяльності.

База дослідження - фермерське господарство «AgroNova»

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГАЛУЗІ

1.1 Бізнес-план та основні етапи його формування.

Бізнес-план-це техніко-економічне обґрунтування діяльності підприємств у ринкових умовах, програма його діяльності; він характеризує модель підприємства в майбутньому. Він складається для діючого підприємства, нового виду діяльності або продукції, для нового підприємства. Він потрібен керівникові фірми, акціонерам, інвесторам.

Мета бізнес-плану: визначення життєздатності та стійкості підприємства, його економічної доцільності та потенціалу розвитку шляхом виявлення його сильних та слабких сторін.

Основні етапи формування бізнес-плану:

- 1.Підготовчий етап: Визначення мети, збір інформації, вивчення ринкової ситуації та конкурентів;
- 2.Розробка бізнес-плану: Написання структурованого документа, що включає опис продукту/послуги, маркетингову стратегію та фінансові розрахунки;
- 3.Оцінка та аналіз ризиків: Визначення потенційних загроз та розробка планів дій для їх мінімізації;
- 4.Просування бізнес-плану: Презентація документа інвесторам або партнерам для залучення фінансування;
- 5.Реалізація: Запуск проекту, моніторинг виконання та коригування плану в процесі діяльності [1].

Бізнес-план розробляють для пошуку подальших резервів зменшення витрат і зростання доходів з метою забезпечення зростання прибутків підприємства. Бізнес-план являє собою специфічний документ, що описує основні аспекти майбутньої діяльності підприємства з реалізації будь-якої інвестиційної програми або будь-якої бізнес-ідеї у принципі. При цьому при розробці бізнес-плану особлива увага повинна приділятися не тільки визначенню очікуваного обсягу

прибутку від реалізації бізнес-ідеї, а й вивченню умов на ринку даних послуг, виявленню можливостей розширення обсягів їх реалізації у майбутньому, можливих джерел фінансування проекту з урахуванням умов отримання кредиту та строків його погашення.

Розділи бізнес-плану:

1. Резюме проекту.
2. Опис галузі та компанії.
3. Опис послуг (товарів).
4. Аналіз ринку і маркетинг.
5. План виробництва або торговий план.
6. Організаційний план.
7. Фінансовий план.
8. Оцінка ефективності проекту.
9. Ризики проекту.
10. Додатки [4].

1.2 Умови формування бізнес-плану з урахуванням специфіки галузі виробництва

Сільське господарство (аграрне виробництво) — це галузь економіки, яка займається вирощуванням культурних рослин та розведенням худоби для забезпечення людей продовольством, а промисловості — сировиною. Це один із найважливіших секторів матеріального виробництва, який базується на використанні землі як основного ресурсу. Воно забезпечує людей продуктами харчування.

Особливості сільськогосподарського виробництва:

- Біологічний характер: Виробництво базується на рості та розвитку живих організмів (рослин, тварин, мікроорганізмів), що підпорядковуються біологічним законам.

- Розрив між робочим періодом і часом отримання продукції: Процес праці (наприклад, сівба) не збігається в часі з моментом виходу готової продукції (збирання врожаю).
- Високі ризики: Аграрний сектор працює в умовах невизначеності через вплив погодних факторів.
- Використання продукції для власного виробництва: Частина врожаю (насіння, корми) використовується для наступних виробничих циклів.
- Просторова розпорошеність: Виробництво потребує великих площ землі, що відрізняє його від компактного промислового виробництва [4].

Бізнес-план у сільському господарстві враховує високу сезонність, біологічні цикли (врожайність, падіж), залежність від погодних умов та необхідність суворого дотримання агротехнічних термінів. Ключовими є детальний план виробництва, оцінка земельних ресурсів, ризиків (посуха, хвороби) та стратегія збуту швидкопсувної продукції.

Особливості бізнес-плану в сільському господарстві:

- 1.Сезонність виробництва та доходів: Необхідно планувати фінансові потоки з урахуванням тривалих періодів витрат (посівна) та обмежених періодів отримання виручки (жнива);
- 2.Біологічні та природні фактори: Врахування видових/сортних особливостей, якості ґрунтів, кліматичних умов;
- 3.Жорсткі агротехнічні терміни: Виробничий план має чітко корелювати з оптимальними термінами посіву, збору врожаю, догляду за тваринами;
- 4.Ризик-менеджмент: Обов'язкове включення розділів про страхування врожаїв, ветеринарні ризики, форс-мажори, пов'язані з погодою;
- 5.Специфіка продукції: Врахування швидкого псування, необхідність складського зберігання, холодильного обладнання та сертифікації (якість, екологічність);
- 6.Земельний ресурс: Детальний аналіз орендованої або власної землі, її родючості та обмежень використання [6].

Структурні особливості:

1. Виробничий план: Технологічні карти вирощування/розведення, потреби в техніці, добривах, пальному;
2. Маркетинговий план: Аналіз ринків збуту врожаю, логістика, порівняння з конкурентами;
3. Фінансовий план: Розрахунок собівартості, обґрунтування потреби в кредитах (враховуючи тривалий цикл).

Правильне планування в сільськогосподарському господарстві є критично важливим для забезпечення стабільної врожайності, прибутковості та раціонального використання ресурсів. В умовах високої залежності від погодних умов та сезонності, грамотний план дозволяє мінімізувати ризики та оптимізувати процеси.

Основні причини важливості правильного планування:

- Максимізація врожайності та підвищення ефективності: Правильне планування посівів, розробка технологічних карт та дотримання нормативів забезпечують найвищу продуктивність кожного гектара.
- Збереження родючості ґрунту: Планування сівозміни дозволяє запобігти виснаженню ґрунту, оскільки різні культури по-різному впливають на нього, а правильна зміна культур допомагає відновлювати поживні речовини.
- Оптимізація використання ресурсів: Планування допомагає ефективно розподіляти техніку, паливно-мастильні матеріали, добрива та робочу силу, що зменшує витрати та підвищує прибутковість.
- Зменшення ризиків: Планування допомагає знизити ризики, пов'язані з хворобами рослин та шкідниками, оскільки правильна сівозміна перериває цикли їхнього розвитку.
- Фінансове прогнозування: Сезонне планування дозволяє розрахувати економіку виробництва, спрогнозувати врожайність та собівартість, а також підготуватися до реалізації продукції, що забезпечує стабільний фінансовий результат.

- Скоординованість роботи: Планування об'єднує всі підрозділи підприємства спільною метою, забезпечуючи чіткий порядок дій та своєчасне виконання завдань [2].

Результати грамотного планування:

1. Підвищення врожайності: Завдяки дотриманню строків та технологій.
2. Зменшення собівартості: За рахунок раціонального використання ресурсів.
3. Екологічна безпека: Забезпечення екологічності господарської діяльності.
4. Сталий розвиток: Довгострокова стабільність та можливість прогнозування розвитку господарства [5].

1.3 Правове регулювання бізнес-плану

Бізнес-план є важливим документом для підприємців, оскільки він є основою для залучення інвестицій і фінансування та забезпечення фінансової стабільності бізнесу. Правове регулювання процесу розробки бізнес-плану необхідне для забезпечення законності та захисту інтересів усіх учасників бізнес-плану, включаючи засновників, інвесторів та кредиторів. Коли правові норми не беруться до уваги, бізнес-плани можуть бути неповними або недійсними, що знижує їхню ефективність і створює ризик незаконності.

Правове регулювання бізнес-планування в Україні:

1. Нормативно-правова база:

Перш за все, важливими нормативно-правовими актами для бізнес-планування є:

Конституція України (як основа для всіх видів діяльності).

Цивільний кодекс України.

Закон України "Про підприємництво" (встановлює загальні принципи функціонування підприємств).

Податковий кодекс України (враховує вимоги до оподаткування).

Закон України "Про захист економічної конкуренції" (важливий для проведення ринкових досліджень).

Закон України "Про інформацію" (визначає вимоги до відкриття інформації та захисту даних).

2. Особливості правових вимог при розробці бізнес-плану:

У бізнес-плані слід коротко і чітко описати юридичні аспекти: вказати організаційно-правову форму підприємства, визначити права й обов'язки засновників або акціонерів, зазначити відповідальність підприємства за порушення закону, а також податкові зобов'язання й порядок взаємодії з державними органами. [4]

3. Інвестиційний та фінансовий аспект бізнес-плану:

Оскільки бізнес-план є основою для залучення інвестицій та фінансування, правова складова визначає умови укладання договорів, оцінку ризиків, можливість гарантій для інвесторів. [4]

Роль правових норм у формуванні та реалізації бізнес-плану:

1. Захист прав інвесторів та партнерів:

Важливим елементом є надання гарантій інвесторам щодо повернення їхніх коштів і дивідендів. Законодавчі норми визначають правила залучення інвестицій та укладення угод, що регулюють взаємовідносини.

2. Правове оформлення угод та контрактів:

Бізнес-план має передбачати правові аспекти укладання угод, зокрема, договорів про партнерство, кредити, ліцензії, оренду, трудові договори тощо. Важливо правильно оформити кожну угоду для уникнення правових суперечок у майбутньому.

3. Правовий аналіз ризиків у бізнес-плані передбачає оцінку можливих юридичних загроз, які можуть вплинути на діяльність підприємства. До них належать: порушення чинного законодавства, ризики у сфері трудових відносин (наприклад, спори з працівниками), можливість накладення податкових чи фінансових санкцій, а також захист прав на інтелектуальну власність і дотримання комерційної таємниці.

4. Забезпечення правових умов для захисту інформації та інтелектуальної власності:

Окремо в бізнес-плані варто передбачити аспекти захисту інтелектуальної власності (права на патенти, авторські права) та комерційної таємниці. [5]

Отже, важливо постійно оновлювати бізнес-план з урахуванням законодавчих змін у податковому, трудовому, екологічному законодавстві та законодавстві про безпеку. Взаємодіяти з юристами та юридичними консультантами, щоб уникнути можливих помилок і порушень законодавства, доцільно залучати професійних юридичних консультантів для перевірки всіх юридичних аспектів бізнес-плану. Врахувати міжнародні права (для міжнародних бізнес-планів), якщо бізнес-план є міжнародним, слід звертати увагу на міжнародні договори, правила та конвенції, що регулюють діяльність на глобальних ринках.

2. РОЗРОБКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПЛАНУ

2.1. Короткий опис підприємницького проєкту

Підприємницький проєкт передбачає розвиток фермерського господарства «AgroNova», що спеціалізується на вирощуванні озимого жита, ріпака, соняшника та картоплі. Підприємство працює в аграрному секторі, зосереджуючись на ефективному та раціональному використанні земельного фонду.

Метою діяльності є збільшення обсягів зібраного врожаю, підвищення якості сільськогосподарської продукції та розширення каналів її збуту.

Організаційно-правова форма: фермерське господарство.

Загальна площа оброблюваної землі становить 160 га, з яких частина земель є власністю господарства, а частина — орендована.

Проєкт має на меті:

- 1.Отримання стабільного прибутку;
- 2.Зміцнення продовольчої безпеки регіону;
- 3.Розвиток партнерських зв'язків із переробними підприємствами та торговельними мережами.

2.2 Опис підприємства

Загальна характеристика сільськогосподарського підприємства «AgroNova».

Сільськогосподарське підприємство «AgroNova» розташоване на території Сумської області, поблизу міста Охтирка. Відстань до найближчого міста Охтирка становить близько 5 км, а до обласного центру-міста Суми приблизно 90 км.

Основною спеціалізацією господарства є рослинництво. Підприємство займається вирощуванням зернових та технічних культур, зокрема озимого жита, соняшнику, ріпаку та картоплі. Частина площ також відведена під вирощування овочевих культур для місцевого ринку.

Загальна площа земельних угідь підприємства становить близько 160 га, з яких 40 га перебувають у власності господарства, а 120 га — орендовані у місцевих жителів. Основну частину земель займають орні землі, які активно використовуються для вирощування сільськогосподарських культур.

Природно-кліматичні умови регіону є сприятливими для ведення сільського господарства. Клімат помірно континентальний, з теплим літом і помірно холодною зимою. Середньорічна кількість опадів є достатньою для вирощування більшості сільськогосподарських культур.

Ґрунти на території господарства представлені переважно чорноземами, які відзначаються високою родючістю. Вони добре утримують вологу та містять значну кількість поживних речовин, що робить їх придатними для вирощування зернових і технічних культур.

Підприємство забезпечене основними засобами виробництва, серед яких сучасна сільськогосподарська техніка: трактори, комбайни, сівалки, обприскувачі. У виробництві використовуються сучасні технології якісне насіння, мінеральні добрива та засоби захисту рослин. Також впроваджуються технології збереження вологи та підвищення родючості ґрунтів.

Отже, природні умови, родючі ґрунти та належне технічне забезпечення підприємства «AgroNova» сприяють ефективному веденню сільськогосподарської діяльності та отриманню стабільних урожаїв.

2.3 Опис продукції на ринку

Озиме жито має важливе, хоча останніми роками дещо знижене значення для економіки України. Воно виступає стратегічною культурою для забезпечення

продовольчої безпеки, особливо в регіонах з несприятливими кліматичними умовами.

Соняшник має колосальне, стратегічне значення для економіки України, будучи основою олійно-жирової галузі та одним із головних джерел валютних надходжень. Україна стабільно утримує позиції світового лідера з виробництва та експорту соняшникової олії.

Основні аспекти значення соняшника для економіки:

- Валютна виручка: Експорт соняшникової олії та насіння забезпечує значну частину валютних надходжень у бюджет країни.
- Висока прибутковість: Соняшник є однією з найбільш рентабельних сільськогосподарських культур, що забезпечує аграріям стабільний дохід.
- Розвиток переробної галузі: Окрім вирощування, в Україні потужно розвинена переробка. Олійно-екстракційні заводи виробляють продукцію з високою доданою вартістю, на відміну від експорту сировини.
- Забезпечення кормами: Макуха та шрот (побічні продукти переробки) є важливим високобілковим компонентом для виробництва кормів у тваринництві.
- Сільськогосподарське значення: Соняшник — основна олійна культура, що дає найбільший вихід олії з одиниці площі.

Ріпак відіграє критично важливу роль в економіці України, виступаючи однією з найрентабельніших експортно-орієнтованих сільськогосподарських культур. Його значення охоплює отримання валютної виручки, розвиток переробної промисловості та покращення стану ґрунтів.

Картопля має надзвичайно важливе, стратегічне значення для економіки багатьох країн, зокрема України, виступаючи не лише як продовольча культура, але й як важливий елемент агробізнесу. Вона займає 4-те місце за обсягами виробництва серед сільськогосподарських культур у світі. [1]

Основні економічні аспекти значення картоплі:

- Продовольча безпека: Картопля є основою харчування мільярдів людей, забезпечуючи їх вуглеводами, вітамінами та мінералами. Вона є стратегічним

продуктом, який допомагає підтримувати продовольчий баланс, особливо в кризові часи.

- Внутрішній ринок та дохід фермерів: В Україні цей ринок має значний потенціал, забезпечуючи робочі місця та дохід для дрібних і середніх фермерів.
- Сировинна база для переробки: Картопля є сировиною для виробництва чіпсів, заморожених продуктів, крохмалю, а також медичних і фармакологічних товарів.

Станом на 18 листопада 2025 року, українські аграрії засіяли 6 389,9 тис. га озимих культур. Це 97,5 % від прогнозованих площ. Зокрема, посіяно:

- озимої пшениці – 4 659,7 тис. га;
- озимого ячменю – 582,2 тис. га;
- озимого жита – 66,1 тис. га.

Станом на вересень 2025 року в Україні валовий збір соняшнику становить 2,415 млн тонн, а середня врожайність цієї культури складає 17,6 центнера з гектара. Для порівняння, на аналогічну дату торік українські аграрії вже намолотили 4,89 млн тонн соняшнику з середньою врожайністю 20,1 ц/га. За підсумками минулорічних жнив середня врожайність сягала 21,8 ц/га, а загальний валовий збір — 10,96 млн тонн.

Серед областей України найбільший валовий збір соняшнику у 2025 році демонструє Кіровоградщина, де вже намолочено 382,3 тисячі тонн. Далі за обсягами йдуть:

- Сумська область — 337,7 тис. тонн;
- Чернігівська область — 230 тис. тонн;
- Дніпропетровська область — 195,1 тис. тонн;
- Одеська область — 122 тис. тонн;

За результатами сезону липень–грудень 2025 року, Україна експортувала 1,359 млн тонн ріпаку. Водночас обсяг внутрішньої переробки культури склав 870 тис. тонн, що залишає понад 1 млн тонн потенційного експорту при загальному врожаї 3,2 млн.тонн.

В Україні в сезоні-2025 площі під картоплею зросли на 25% проти минулого року, а завдяки сприятливим погодним умовам показники врожайності також на чверть перевищили минулорічні.

2.4 Управління та організація виробництва

Трудомісткість— показник, що характеризує витрати робочого часу на виробництво певної споживної вартості або на виконання конкретної технологічної операції. Трудомісткість є зворотною продуктивності праці. Трудомісткість визначає ефективність використання одного з головних виробничих ресурсів — робочої сили . Чинники, які впливають на трудомісткість:

- технічний рівень виробництва (фондо та енергоозброєність праці, корисні властивості предметів праці, технологія),
- кваліфікація працівників,
- організація і умови праці,
- складність продукції, що виготовляється.

Трудомісткість є одним із основних показників технологічності виробу, тому її зниження — одне з найважливіших завдань розробників.

Загальновідомо, що трудомісткість продукції T , люд.-год., розраховується за формулою

$$T = T_f / ВП, \quad (2.1)$$

де T_f – фактичний фонд робочого часу, людино-годин;

ВП – обсяг виробництва продукції (в натуральному або вартісному виразі).

Таблиця 2.1-Трудомісткість виробництва

Продукція	Площа, га	Структура посівної площі, %	Затрати праці на 1 га люд.-год.	Затрати праці всього, люд.-год.
Озиме жито	40	25	14,1	564
Ріпак	40	25	7	280
Соняшник	40	25	17,4	696
Картопля	40	25	105	4200
РАЗОМ	160	100		5740

Загальна площа на підприємстві становить 160 га, затрати праці всього 5740 люд.год.

Оплата праці — це винагорода за працю, яку вкладає працівник у сільськогосподарське виробництво. В умовах ринкових відносин значно зростає роль нормування праці. За його допомогою можна оцінити трудовий внесок працівників з урахуванням кількості та якості, витраченої на виробництво певної продукції. Для цього необхідно застосовувати обґрунтовані нормативи часу, виробітку, обслуговування, точного обліку праці кожного працівника, обсягу виробленої ним продукції.

Рівень оплати праці в кожному сільськогосподарському підприємстві залежить від кінцевого результату його роботи, тобто від валового прибутку. Взаємозв'язок міри праці та її оплати здійснюється через форми і системи оплати праці, які залежать від особливостей сільськогосподарського виробництва, від нових економічних та трудових відносин.

Специфіка праці в аграрному секторі виробництва полягає в тому, що при її однакових затратах можна отримати різні кінцеві результати, які залежать також від погодно-кліматичних умов, від родючості землі, від сортів насіння. Все це необхідно враховувати при застосуванні відповідних форм та систем оплати праці.

Існуюча в сільгосппідприємствах оплата праці поділяється на основну та додаткову.

Основна оплата праці — це винагорода, що являє собою заробіток, який нараховується за тарифними ставками, посадовими окладами, з урахуванням виробленої продукції, її кількості та якості. Додаткова оплата — це винагорода за

працю понад установлені норми, за одержання зверхпланового врожаю, за винахідливість, трудові успіхи. Вона включає доплати, надбавки, компенсаційні виплати, премії.

Таблиця 2.2-Витрати на оплату праці

Продукція	Затрати праці всього, люд.- год.	Тарифна ставка, грн.	Загальні витрати, грн.
Озиме жито	564	61,12	34471,68
Ріпак	280	61,12	17113,6
Соняшник	696	61,12	42539,52
Картопля	4200	61,12	256704
РАЗОМ	5740		350828,8

Витрати на оплату праці становлять 350828,8 грн., при тарифній ставці 61,12 грн.

2.5 План виробництва

Загальна площа для вирощування культур 160 га, і окремо по кожній культурі 40 га.

Урожайність— це показник кількості сільськогосподарської продукції (зерна, плодів, овочів тощо), отриманої з одиниці посівної площі (наприклад, центнери з гектара — ц/га, або тонни з гектара — т/га). Це ключовий критерій ефективності використання земельних ресурсів, агротехнологій та здатність ґрунту або рослин давати певну кількість врожаю.

Урожайність є критичним показником для оцінки роботи господарства, хоча висока урожайність не завжди дорівнює найвищому прибутку через витрати на її досягнення. Урожай залежить від біологічних особливостей рослин, насінного матеріалу, строків і якості сівби та догляду за посівами, площі живлення рослин тощо.

До передпосівної обробки ґрунту під озимі входять операції: закриття вологи (ДТ-75+С-11), вирівнювання поля (ДТ-75+ВП-8), культивація (Т-150К+КПС-4) та прикочування (МТЗ-80+С-11+ККШ-6). Закриття вологи та культивація є важливими агротехнічними заходами для підготовки ґрунту під посів соняшника, виконуючись з використанням вищевказаних агрегатів. Перед посівом ярих культур передбачена оранка на глибину 20-22 см (Т-150К+ПЛН-5-35) та культивація.

Догляд за посівами передбачає післяпосівне прикочування ґрунту, досходове та повсходове боронування (Т-70С+С-11+ЗОР0,7), внесення пестицидів (МТЗ-80+ОП-3200). Догляд за посівами соняшнику обов'язково включає повсходове боронування та сапкування (МТЗ-80+КРН-4,2).

Збирання врожаю пшениці озимої, ячменю, гречки та соняшника здійснюється залученою технікою іноземного виробництва.

Отже розрахуємо валовий збір сільськогосподарських культур по формулі:

$$ВЗ = У * Пк$$

де ВЗ – валовий збір, ц;

У – урожайність (основної чи побічної) продукції відповідно основної, %;

Пк – площа вирощування даної культури, га,

Валовий збір продукції визначається шляхом множення площі данної культури на відповідну урожайність (дивись таблицю 2.3).

Таблиця 2.3-Виробництво продукції

Продукція	Площа, га	Урожайність ц/га	Валовий збір, ц
Озиме жито	40	32	1280
Ріпак	40	15	600
Соняшник	40	20	800
Картопля	40	180	7200
Разом	160		9880

Валовий збір разом: 9880 ц, і окремо по кожній культурі: озиме жито 1280 ц, ріпак 600 ц, соняшник 800 ц, картопля 7200 ц

Товарна продукція — це вартість готових виробів, напівфабрикатів та послуг, вироблених підприємством, які призначені для реалізації на сторону або власного невиробничого споживання. Вона включає повністю завершену продукцію, що відповідає стандартам та має документи про якість.

Насіннєвий фонд на підприємстві (агрофірмі, господарстві) створюється для гарантованого забезпечення посівного матеріалу, забезпечення стабільності виробництва та захисту від ризиків. Основні цілі його функціонування включають:

1.Гарантоване забезпечення посіву: Наявність власного запасу кондиційного насіння дозволяє проводити посівну кампанію в оптимальні строки, незалежно від зовнішніх постачальників.

2.Висока якість та контроль: Власний фонд дозволяє використовувати власну лабораторію для перевірки чистоти, схожості та відсутності хвороб, уникаючи закупівлі неякісного або невідомого за походженням насіння.

3.Страхування ризиків (резерв): Резервний фонд використовується для заміни втрачених, зношених або некондиційних посівів у разі несприятливих погодних умов (засухи, виморожування).

4.Економічна ефективність: Використання власного насіння знижує залежність від коливань цін на ринку та витрати на закупівлю посівного матеріалу.

5. Забезпечення районів: Державний резервний фонд забезпечує насінням райони, що не виробляють власного насіння або постраждали від стихійного лиха

Таблиця 2.4. Баланс використання продукції

Товарний фонд всього 8562 ц., насіннєвий фонд 1200 ц., найбільший товарний фонд у продукції соняшник 794,4 ц.

Матеріальні ресурси є фундаментальною основою функціонування сільського господарства, забезпечуючи виробництво продуктів харчування та сировини для промисловості. Їх необхідність зумовлена специфікою галузі, яка працює з живими організмами та залежить від природно-кліматичних умов.

Основні напрямки необхідності матеріальних ресурсів у сільському господарстві:

- **Забезпечення безперервності виробництва:** Матеріальні ресурси, включаючи паливно-мастильні матеріали, добрива, засоби захисту рослин, насіння та корми, необхідні для проведення сезонних сільськогосподарських робіт.
- **Відтворення земельних ресурсів:** Земля є головним засобом виробництва, який одночасно виступає предметом праці, що потребує постійного матеріального забезпечення для підтримки родючості.
- **Технічне оснащення:** Матеріально-технічна база включає сільськогосподарську техніку, обладнання та споруди, необхідні для механізації процесів і підвищення продуктивності праці.
- **Економічна ефективність:** Своєчасне забезпечення матеріальними ресурсами впливає на ефективність використання земельних ресурсів та кінцеві результати діяльності.

Продукція	Валове виробництво,ц	Насіннєвий фонд , ц	Кормова база,ц	Товарний фонд,ц
Озиме жито	1280	80	30	1170
Ріпак	600	2.4		597,6
Соняшник	800	5.6		794,4
Картопля	7200	1200		6000
РАЗОМ	9880			8562

- **Інші витрати:** оренда землі, послуги сторонніх організацій, ремонт техніки, страхування. (таблиця 2.5)

Класифікація витрат виробництва в сільському господарстві:

За економічними елементами(П(С)БО16):

- Матеріальні витрати (насіння, корми, паливо, добрива);
- Витрати на оплату праці;
- Відрахування на соціальні заходи;
- Амортизація (основних засобів: тракторів, будівель);
- Інші операційні витрати.

За статтями калькуляції(для розрахунку собівартості):

- 1.Прямі витрати(безпосередньо пов'язані з виробництвом конкретної культури або виду худоби: насіння,добрива,зарплата трактористів);
- 2.Загальновиробничі витрати(накладні: утримання техніки,управління галуззю).

За характером участі у виробництві:

- Основні (прямо формують продукт);
- Накладні (загальновиробничі, адміністративні).

Розрахуємо витрати на виробництво в таблиці 2.6.

Таблиця 2.5-Потреба в матеріальних ресурсах

№	Назва культури	Насіння, кг		ПММ, кг		Мін. добрива, кг.д.р		Засоби захисту, кг		Органіка, т	
		На 1га	всього	На 1га	всього	На 1га	всього	На 1га	всього	На 1га	всього
1	Озиме жито	200	8000	78	3120	60	2400	1	40	30	1200
2	Ріпак	6	240	62	2480	180	7200	1	40	0	0
3	Соняшник	14	560	74	2960	280	11200	4	160	0	0
4	Картопля	3000	120000	275	11000	240	9600	4,6	184	60	2400
	Разом		128800		19560		30400		424		3600

Насіння всього 128800 кг, ПММ всього 19560 кг, Мінеральних добрив всього 30400 кг, засобів захисту всього 424 кг, органіки всього 3600 кг

Таблиця 2.6-Витрати на виробництво

№	Назва культури	Стаття витрат, грн.					Разом
		Насіння	Мін. добрива	Органічні добрива	ПММ	Засоби захисту	
1	Озиме жито	73600	64800	360000	99840	11400	609640
2	Ріпак	4560	194400	0	79360	11400	289720
3	Соняшник	7840	280000	0	94720	45600	428160
4	Картопля	2160000	220800	480000	352000	52440	3265240
	Всього	224600	760000	840000	625920	120840	4592760

Основні засоби в сільському господарстві — це матеріальні активи (земля, будівлі, техніка, робоча худоба), які використовуються у виробництві понад один рік, не змінюють свою форму (натуральний вигляд) і переносять вартість на продукцію поступово через амортизацію. Вони забезпечують безперервність виробничих процесів.

Класифікація основних засобів в сільському господарстві:

- Земельні ділянки: Землі сільськогосподарського призначення.
- Капітальні витрати на поліпшення земель: Меліоративні, зрошувальні та інші роботи.
- Будівлі та споруди: Тваринницькі комплекси, сховища для зерна, теплиці, гаражі, силосні вежі, складські приміщення.
- Машини та обладнання:
- Силосні машини: трактори, двигуни;
- Робочі машини: Комбайни (зернозбиральні, кормозбиральні), сівалки, культиватор

Таблиця 2.7-Наявність технічних ресурсів

Назва	Балансова вартість, грн.
Т-150К	120000
Е-70С	85000
МТЗ-80	42000
ПЛН-5-35	12500
КСП-4	15200
ССТ-12	12000
С-11+3ОР0,7	12200
КФ-5,4	0
УСМК	13000
С-11+ККШ-6	0
СПЧ-6	0
КРН-4,2	13000
ОП-3200	15400
БМ-6	0
2ПТС-4	0
РКС-6	42000
СПС-4,2	12400
ГАЗ-53	24000
КАМАЗ 5110	0
КЗС	12000
Всього	406700
Ангар для техніки	32500
Зерносклад	38000
Разом	501200

Амортизація — це систематичний розподіл вартості основних засобів (обладнання, будівель, авто) протягом строку їхнього корисного використання. Це процес поступового перенесення вартості активу на вироблену продукцію чи витрати, що дозволяє відшкодувати фізичний та моральний знос. Вона зменшує базу оподаткування та є джерелом коштів для оновлення засобів.

Класифікаційний перелік груп основних засобів та інших необоротних активів у Податковому кодексі:

група 1 — земельні ділянки,

група 2 — капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом;

група 3 — будівлі споруди, передавальні пристрої;

група 4 — машини та обладнання, з них: електронно-обчислювальні машини, інші комп'ютерні програми, інші інформаційні системи, комутатори;

група 5 — транспортні засоби;

група 6 — інструменти, інвентар (меблі); |

група 7 — тварини;

група 8 — багаторічні насадження;

група 9 — інші основні засоби;

група 10 — бібліотечні фонди, архівні документи;

група 11 — малоцінні необоротні матеріальні активи;

група 12 — тимчасові (нетитульні) споруди;

група 13 — природні ресурси;

група 14 — інвентарна тара;

група 15 — предмети прокату;

група 16 — довгострокові біологічні активи.

Сума витрат на амортизаційні відрахування визначається за формулою

$$A = \frac{B_n \times H_a}{100}$$

де B_n — балансова вартість основних засобів на початок планового року, грн.

H_a – норма відрахувань, %.

Річні норми амортизаційних відрахувань у % від балансової вартості в розмірах:

3 група – 5%,

4 група – 20%,

5 група – 20%.

Розрахунок сум витрат на амортизаційні відрахування (див. в таблиці 2.8).

Таблиця 2.8-Визначення амортизації

Основні засоби виробництва	Балансова вартість, грн.	Знос, %	Амортизація, грн.
Будівлі	70500	5	3525
Автотранспорт	24000	20	4800
Трактори	247000	20	49400
Комбайни	42000	20	8400
С/гмашини	105700	20	21140
Обладнання	12000	20	2400
Всього	501200		89665

Амортизації всього 89665 грн., найбільше амортизації по тракторах ,а найменше амортизації по обладнанню

Оренда сільськогосподарських угідь — це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою (паєм, ріллею, сіножаттю тощо), яка необхідна орендареві для ведення сільськогосподарського виробництва.

Оренда сільськогосподарських угідь потрібна для тимчасового користування земельною ділянкою на платній основі з метою ведення агробізнесу, вирощування сільськогосподарських культур, випасання худоби або сінокосіння. Це є ключовим механізмом для аграріїв, які не володіють власною землею, але хочуть її обробляти, особливо в умовах обмежень на ринку землі.

Основним нормативно-правовим документом, який регулює відносини оренди землі, є Земельний кодекс України, а також Закон України "Про оренду землі" . Згідно з чинним законодавством, сільськогосподарські угіддя можуть передаватися в оренду фізичним та юридичним особам з дотриманням вимог

щодо цільового призначення землі, строків, порядку реєстрації та оплати(строк не може бути менши 7 років і перевищувати 50 років).

Таблиця 2.9-Визначення орендної плати

Орендна плата	Площа, га	Вартість 1 га, грн	Розмір орендної плати, %	Всього за 1 га, грн	Всього, грн.
	120	28000,00	5	1400	168000,00

Орендної плати всього 168000,00 грн., всього за 1 гектар 1400 грн.

Страховання врожаю — це фінансовий захист сільськогосподарських виробників від повної або часткової втрати майбутнього врожаю через природні катаклізми (град, заморозки, посуха, повінь) або інші ризики. Воно допомагає аграріям покрити витрати на вирощування та отримати компенсацію за неотриманий прибуток у разі зниження врожайності.

До основних цілей та функцій страхування врожаю належать:

- Забезпечення фінансової стійкості агробізнесу: Страхування гарантує отримання доходу навіть у випадку неврожаю, що дозволяє фермерам продовжити діяльність у наступні сезони.
- Захист майнових інтересів: Страхування покриває майбутній (очікуваний) врожай від ризиків, пов'язаних з володінням та користуванням сільськогосподарською продукцією.
- Мінімізація впливу природних ризиків: Захист посівів від заморозків, посухи, граду, бурі, злив, земельно-водних селевих потоків тощо.
- Забезпечення доступу до кредитування: Наявність страхового поліса є часто обов'язковою умовою для отримання банківських кредитів на проведення посівних чи збиральних робіт.
- Стабілізація продовольчого ринку: Страхування допомагає уникнути різких стрибків цін на продовольство через масштабні неврожаї.

Об'єктом страхування в рослинництві є майнові інтереси страхувальника, що не суперечать законодавству і пов'язані з вирощуванням сільськогосподарських культур.

Таблиця 2.10-Страхування врожаю

Вид продукції	Урожайність, ц\га	Валовий збір, ц	Ціна 1 ц, грн..	Вартість врожаю, грн..	Страхова ставка, %	Сума страхового внеску, грн.
Озиме жито	32	1280	650	832000	0,5	4160,00
Соняшник	15	600	1400	840000	0,5	4200,00
Ріпак	20	800	1250	1000000	0,5	5000,00
Картопля	180	7200	750	5400000	0,5	27000,00
Разом		9880		8072000		40360,00

Сума страхового врожаю 8072000 грн., сума страхового внеску всього 40360,00 грн.

Витрати в сільському господарстві — це грошова оцінка ресурсів (насіння, добрива, паливо, оплата праці), використаних у виробництві продукції. Вони поділяються на прямі (безпосередні) та непрямі (загальновиробничі), які розподіляються пропорційно, наприклад, до заробітної плати. Основу собівартості складають матеріальні витрати та витрати на оплату праці.

Основні складові витрат сільськогосподарського виробництва:

- 1.Прямі матеріальні витрати. Насіння, саджанці, добрива, засоби захисту рослин(ЗЗР),корми, паливно-мастильні матеріали;
- 2.Оплата праці. Заробітна плата працівників, що безпосередньо зайняті у виробництві(наприклад трактористів, доярок);
- 3.Амортизація та ремонт. Знос сільськогосподарської техніки, обладнання та будівель;
- 4.Загальновиробничі витрати. Витрати на управління та обслуговування виробництва(ремонт основних засобів, охорона тощо);

5. Витрати на збут. Транспортування, пакування, страхування та комісійні винагороди при продажу продукції.

Таблиця 2.11-Кошторис витрат

Види витрат	Сума, грн.
Насіння та посівний матеріал	2246000
Мінеральні добрива	7600000
Органічні добрива	840000
Засоби захисту рослин	120840
ПММ	625920
Оплата праці	350828,80
Амортизація	89665
Орендна плата	168000,00
Страхові внески	40360,00
Інші	52416,14
Всього	5294029,94

2.6 План маркетингу

Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) — це загальна сума грошових коштів, отриманих підприємством на рахунок або в касу від продажу своєї продукції, товарів або послуг за певний період. Це основне джерело доходів, що відображає обсяг діяльності без вирахування ПДВ та інших податків.

Основні складові та фактори формування виручки:

1. Ціна реалізації продукції: Встановлена підприємством ціна за одиницю товару чи послуги.
2. Кількість (обсяг) реалізованої продукції: Фізичний обсяг проданих товарів, виконаних робіт або наданих послуг.

3. Асортимент продукції: Структура продажів (яка саме продукція продається) впливає на загальну суму, оскільки різні товари мають різну ціну.

4. Якість продукції: Вища якість може дозволити встановити вищу ціну.

Виручка від реалізації продукції є ключовим фінансовим показником, який впливає на фінансовий стан підприємства, його здатність продовжувати діяльність та розвиватися. Вона безпосередньо впливає на такі аспекти:

- Формування прибутку: Виручка — це основа для розрахунку валового та чистого прибутку. Вона дозволяє покрити витрати на виробництво (собівартість) та отримати дохід.
- Фінансова стійкість та платоспроможність: Виручка є основним джерелом грошових коштів, які необхідні для виплати заробітної плати, розрахунків з постачальниками та сплати податків у бюджет.
- Оборотність капіталу: Рівень виручки показує швидкість, з якою вироблені товари перетворюються на грошові кошти, що впливає на ліквідність підприємства.
- Інвестиційні можливості: Висока виручка дозволяє підприємству розширювати виробництво, оновлювати обладнання та впроваджувати нові технології.

Таблиця 2.12-Виручка від реалізації продукції

Продукція	Місяці						Всього		
	Вересень		Жовтень		Листопад				
	Обсяг, ц	Ціна, грн/ц.	Обсяг, ц	Ціна, грн./ц	Обсяг, ц	Ціна, грн/ц.	Обсяг, ц	Ціна, грн./ц	Вартість, грн.
Озиме жито	702	650	234	650	234	650	1170	650	760500
Соняшник	149,4	1400	298,8	1400	149,4	1400	597,6	1400	836640
Ріпак		1250	397,2	1250	397,2	1250	794,4	1250	993000
Картопля		750	3000	750	3000	750	6000	750	4500000
Всього	851,4		3930		3780,6		8562		7090140

Обсяг реалізованої продукції за вересень місяць становить 851,4 ц., у жовтні 3930 ц., у листопаді 3780,6 ц.

Всього вартість реалізованої продукції становить 7090140 грн., ціна озиме жито 650 грн., соняшник 1400 грн., ріпак 1250 грн., картопля 750 грн.

2.7 Фінансовий план

Кредитування — це фінансова операція, при якій кредитор (банк або інша установа) передає позичальнику (фізичній чи юридичній особі) гроші або товари на умовах повернення, строковості та платності. Позичальник зобов'язується повернути основну суму боргу та сплатити відсотки за користування ними протягом визначеного часу. Кредитування потрібне для отримання фінансових ресурсів «тут і зараз», щоб придбати товари, послуги або інвестувати в бізнес без необхідності накопичувати повну суму роками. Воно дозволяє розподілити великі витрати на зручний період, реалізувати плани (ремонт, лікування, навчання) та стимулює економічний розвиток.

Кредитування в сільському господарстві має особливості, зумовлені сезонністю виробництва, тривалим оборотом капіталу та високими ризиками (погодні умови, хвороби). Основні інструменти включають короткострокові кредити (на насіння, добрива) та інвестиційні позики (техніка, будівництво), часто під заставу врожаю або землі. Держава підтримує фермерів через пільгові програми.

Основні особливості кредитування в сільському господарстві:

- Сезонність (чітка періодизація): Потреба в грошах найвища навесні (посівна) та восени (жнива), а виручка надходить лише після реалізації врожаю.
- Специфічна застава: Крім нерухомості, заставою може виступати майбутній врожай, земельні ділянки або право користування ними.
- Високі ризики: Кредитори враховують погодні умови, коливання цін на продукцію та біологічні фактори.
- Тривалий оборот капіталу: Особливо у тваринництві, що вимагає довгострокового фінансування.
- Державна підтримка: Працюють програми пільгового кредитування, доступні, наприклад, через Фонд часткового гарантування кредитів для малих та середніх фермерів.

Таблиця 2.13-Розрахунок нарахування відсотків

Показники	Сума, грн.
Потреба в кредиті – всього	4592760
в. т.ч. насіння та посівний матеріал	2246000
ПММ	625920
Добрива та засоби захисту рослин	1720840
Період кредитування, місяців	12
Процентна ставка короткострокового кредиту, %	30
Плата по проценту за кредит, грн.	1377828

Таблиця 2.14-Фінансові результати діяльності

Показники	Сума, грн.
Виручка від реалізації продукції	7090140
Матеріальні затрати	5294029,94
Відсотки за кредит	1377828
Валовий прибуток	1796110,06
Податок на прибуток 18%	323299,811
Чистий прибуток	1472810,25
Рівень рентабельності, %	28

Валовий прибуток підприємства становить 1796110,06 грн., чистий прибуток становить 1472810,25 грн., рівень рентабельності складає 28%, що є досить високим показником ефективності діяльності підприємства

2.8 Ризик і шляхи його зниження

Ризик — це усвідомлена ймовірність виникнення несприятливих наслідків або втрат (фінансових, матеріальних, репутаційних) через невизначеність результатів певної діяльності. Це дія на свій страх і ризик, що поєднує

можливість небезпеки з необхідністю прийняття рішень, де результат заздалегідь невідомий.

Види ризиків у сільському господарстві:

1. Виробничі ризики — це все, що впливає на врожайність та обсяги продукції. Сюди належать засухи, заморозки, град, повені, а також хвороби рослин і шкідники.
2. Ринкові (цінові) ризики — непередбачувані зміни цін на продукцію, яку ви продаєте, або на ресурси, які ви купуєте (паливо, добрива, насіння).
3. Фінансові ризики — труднощі з виплатою кредитів, нестача обігових коштів для посівної, а також коливання курсів валют, що впливає на вартість імпортової техніки чи експортні доходи.
4. Політико-правові ризики — зміни в законах, податках, правилах оренди землі або раптові обмеження на експорт продукції з боку держави.
5. Людські ризики — помилки персоналу, низька кваліфікація працівників, травматизм на виробництві або проблеми з управлінням господарством.
6. Логістичні ризики — проблеми зі зберіганням продукції (псування на складах) або неможливість вчасно доставити товар покупцю через транспортні проблеми.
7. Екологічні ризики — погіршення якості ґрунтів, забруднення води або зміни клімату, які роблять звичні культури непридатними для вирощування.
8. Технологічні ризики — поломки критично важливої техніки в розпал сезону або вихід з ладу систем зрошення.

Шляхи зниження ризиків включають комплекс організаційних, економічних та технічних заходів: уникнення ризику (відмова від небезпечних операцій), його мінімізацію (зниження ймовірності), передачу (страхування), локалізацію та диверсифікацію (розподіл). Ефективне управління ризиками базується на створенні резервів, плануванні реагування, автоматизації контролю та підвищенні кваліфікації персоналу.

Основні шляхи зниження ризиків можна поділити на кілька груп:

- Організаційно-правові методи:
 - Уникнення ризику: Відмова від ризикованих проєктів, партнерів або операцій.
 - Розподіл/диверсифікація ризиків: Розподіл інвестицій або діяльності між різними об'єктами для зменшення загальних втрат (наприклад, диверсифікація портфеля).
 - Передача ризику: Страхування ризиків, укладання договорів поруки, аутсорсинг ризикованих процесів.
 - Локалізація ризику: Створення спеціальних проєктів або дочірніх компаній для реалізації високоризикових проєктів.
- Економічні та фінансові заходи:
 - Створення резервів та запасів: Формування фінансових резервів, страхових запасів сировини.
 - Хеджування: Використання фінансових інструментів для захисту від коливань цін, курсів валют.
 - Лімітування: Встановлення граничних сум витрат, кредитів, інвестицій.
- Управлінські та технічні заходи:
 - Зменшення ймовірності та збитків: Впровадження систем внутрішнього контролю, технічних засобів безпеки, автоматизація виробництва.
 - Пошук та аналіз інформації: Прийняття рішень на основі прогнозування, експертних оцінок та аналізу сценаріїв.
 - Навчання персоналу: Підвищення компетентності для зменшення людського чинника.

3 ОХОРОНА ПРАЦІ

3.1. Загальні положення

Охорона праці— це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Безпека праці— умови праці на об'єктах матеріального виробництва, зокрема промисловості, транспорту тощо, що виключають вплив небезпечних і шкідливих факторів на працюючих. Безпека праці підтримується шляхом виконання комплексу заходів щодо запобігання травматизму, захворювань і аварій.

Система управління охороною праці підприємства є складовою, невід'ємною частиною загальної системи управління виробництвом. Її впровадження і функціонування реалізується шляхом визначення посадових обов'язків суб'єктів управління в господарстві стосовно завдань з охорони праці та сумлінного їх виконання. Вона побудована на основі Закону України «Про охорону праці», Наказу Мінсоцполітики від 29.08.2018 № 1240. «Про затвердження Правил охорони праці у сільськогосподарському виробництві», вимог ДСТУ OHSAS 18001:2010 «Системи управління гігієною та безпекою праці. Вимоги» (далі - ДСТУ OHSAS 18001:2010).

Вимоги безпеки до виробничого обладнання та організації робочих місць визначено Правилами охорони праці у сільськогосподарському виробництві, затвердженими наказом Міністерства соціальної політики України від 29.08.2018 № 1240(далі - Правила).

Обладнання, що надається працівникам та ними використовується за призначенням, має бути технічно справним і відповідати:

- вимогам технічних регламентів, якщо обладнання виготовлене після дати обов'язкового застосування відповідних технічних регламентів, що поширюються на це обладнання;

- загальним вимогам безпеки до обладнання, що зазначені у нормативно-правових актах з охорони і гігієни праці та відповідних нормативних документах на його виготовлення, якщо обладнання виготовлене до дати обов'язкового застосування відповідних технічних регламентів, що поширюються на це обладнання.

Обладнання, під час експлуатації якого можливе виділення шкідливих речовин у повітря робочої зони, має бути обладнане місцевою вентиляцією. Пуск місцевої вентиляції має бути заблокований із пуском технологічного обладнання.

Рівень шуму виробничого обладнання не має перевищувати встановлених норм. У разі перевищення допустимих норм шуму робочої зони працівники мають бути забезпечені засобами індивідуального захисту органів слуху.

Струмопідвідні проводи до електрифікованих машин і установок у виробничих приміщеннях мають бути ізольовані і захищені від механічного пошкодження.

Трубопроводи, запірна арматура, насоси і вмістища, розміщені у теплицях, які використовують під час застосування гербіцидів та агрохімікатів, мають бути герметично закритими. Гальма засобів малої механізації (підвісних транспортних ліній, стрічкових транспортерів, електричних талів, візків, що переміщуються надґрунтовими реєстрами тощо), які застосовують під час збирання урожаю і транспортування його у складські приміщення, мають бути справними та заблокованими з пусковими пристроями. Вимоги безпеки під час експлуатації сільськогосподарської техніки.

Експлуатація сільськогосподарських машин (сільськогосподарських тракторів, їх причепів і змінних причіпних машин, систем складових частин та окремих технічних вузлів) має здійснюватися з урахуванням вимог експлуатаційної документації.

Вузли та елементи сільськогосподарських машин, що рухаються, обертаються та можуть становити небезпеку, мають бути огорожені захисними кожухами, які забезпечують безпеку працівників.

Перед виконанням робіт треба переконатися, що дроти повітряних ліній електропередач не буде зачіпати техніка, проїжджаючи під ними. Під час проїзду сільськогосподарської техніки потрібно дотримуватися безпечної дистанції.

Не дозволяється:

- експлуатація несправних машини та обладнання;
- експлуатація сільськогосподарських тракторів без електростартерного запуску двигуна та з відсутньою або несправною системою блокування запуску двигуна за ввімкнутої передачі.

3.2 Безпека польових робіт під час воєнного стану

З метою створення безпечних і безаварійних умов праці у суб'єктів господарювання сільського господарства та мінімізації ризиків виникнення нещасних випадків на виробництві під час проведення польових робіт в умовах воєнних (бойових) дій в Україні, Держпраці пропонує роботодавцям вжити такі заходи:

1. Заборонити проведення сільськогосподарських польових робіт у регіонах, що розташовані безпосередньо у зонах ведення бойових дій та на незначній відстані від них.

2. Перед проведенням польових робіт роботодавцям, спільно з представниками відповідних структурних підрозділів МВС та ДСНС, організувати перевірку сільськогосподарських угідь та прилеглих ділянок на предмет наявності снарядів, вибухових пристроїв та інших предметів і матеріалів, що створюють або можуть створити загрозу працівникам сільського господарства (особливо у зонах прилеглих до ведення бойових дій).

3. Перед проведенням польових робіт організувати позапланові інструктажі з питань охорони праці працівників щодо дій посадових осіб та виробничого персоналу суб'єктів господарювання у разі початку бойових дій (артилерійські обстріли, бомбардування тощо).

4. Розробити плани евакуації персоналу перед початком та під час проведення бойових дій та плани ліквідації аварійних ситуацій з мінімальним рівнем загрози життю та здоров'ю працюючих.

5. Забезпечити належний моніторинг за технічним станом сільськогосподарських машин, які планується використовувати під час польових робіт, у тому числі:

- заборонити використання несправної техніки, у тому числі з відсутністю електростартерного запуску двигуна;
- з метою забезпечення безаварійної роботи машин, механізмів, устаткування та попередження випадків виробничого травматизму роботодавцям необхідно організувати ефективну роботу служб технічного контролю, обслуговування та ремонту техніки.

6. Організувати проведення польових робіт в умовах достатньої видимості, виключно у денний час.

7. Доставку, транспортування та ручне перенесення обладнання, устаткування, добрив та інших матеріалів до місця безпосереднього виконання робіт, потрібно здійснювати у відповідності до розроблених безпечних маршрутів, з якими ознайомлені усі працівники, які будуть виконувати зазначені роботи.

8. Вжити заходів щодо створення належних і безпечних умов праці, особливо в місцях концентрації працівників і устаткування, розташованих на значній відстані від населених пунктів, шляхом забезпечення у разі потреби надання працівникам невідкладної медичної допомоги в польових умовах та створення пунктів обігріву (за необхідності).

9. Для організації оперативної комунікації між працівниками у полі та негайного інформування їх у разі створення небезпечної для їх життя та здоров'я ситуації, забезпечити машиністів тракторних бригад засобами зв'язку.

10. Забезпечити працівників, задіяних у виконанні весняно-польових робіт відповідним спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального та колективного захисту.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведених розрахунків і економічного аналізу встановлено, що фермерське господарство «AgroNova» є перспективним і має всі передумови для ефективної та прибуткової діяльності в аграрному секторі. Господарство спеціалізується на вирощуванні озимого жита, соняшнику, ріпаку та картоплі, що забезпечує диверсифікацію виробництва та зниження ризиків.

Підприємство обробляє 160 гектарів ріллі, а валовий збір продукції склав 9880 центнерів. За результатами господарської діяльності виручка від реалізації продукції становить 7090140 грн., що свідчить про достатній обсяг виробництва та стабільний збут.

Фінансові показники підтверджують прибутковість бізнесу. Валовий прибуток підприємства становить 1796110,06 грн., а чистий прибуток- 1472810,25 грн. Високий рівень рентабельності-28% є яскравим свідченням ефективного управління ресурсами, обґрунтованої структури витрат і конкурентноспроможні ціни реалізації продукції.

Попри характерні для господарства ризики-сезонність, погодні коливання, ринкову нестабільність-підприємство має чітко окреслені шляхи зниження ризиків. Зокрема, передбачається використання страхування, технічна модернізація, впровадження новітніх аграрних технологій та ефективне фінансове планування.

Таким чином інвестування в діяльність господарства «AgroNova» є економічно доцільним, адже воно демонструє стабільну рентабельність, високу ефективність використання ресурсів та має позитивні перспективи зростання. У майбутньому господарство здатне не лише розширити виробництво, а й активно забезпечувати продовольчі потреби Охтирського регіону, роблячи свій внесок у зміцнення аграрного сектора України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
2. <https://buklib.net/books/31954>
3. <https://superagronom.com>
4. <https://latifundist.com>
5. <https://me.gov.ua>